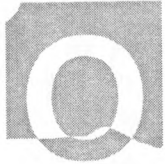

ULOGA MUZEOLOGIJE I NJEZIN DOPRINOS TEMELJNIM ZNANSTVENIM DISCIPLINAMA

Ivo Maroević
Filozofski fakultet
Zagreb

rganizator ljubljanskog Muzeoforuma potaknuo me je na preciznije razmišljanje o ulozi muzeologije i njezinom odnosu prema temeljnim znanstvenim disciplinama. Ta je tema vrlo aktualna upravo danas zato što još nisu svladane hipoteze o muzeologiji

kao pomoćnoj znanosti u funkciji drugih temeljnih znanosti. Garniran muzejem kao predmetom interesa muzeologije, čak se i u najnovijem izdanju Likovne enciklopedije Jugoslavije interes muzeologije definira "teorijskim i organizacijskim pitanjima muzejske djelatnosti" (LEJ 2, 1987.). Tema je aktualna i stoga što je izuzetno važno za razumijevanje uloge muzeologije utvrditi pravo stanje stvari u odnosu na prisutne kvalifikacije i razine na kojima se ona javlja i u kojima djeluje. Stoga je na početku važno ponoviti jednu od definicija muzeologije, koja ipak može zadovoljiti kriterij dovoljne općenitosti, kada kažemo da je "muzeologija dio informacijskih znanosti koji se bavi izučavanjem muzealnosti preko muzejskih predmeta, djelatnošću muzeja i odnosom muzejske teorije i prakse, radi zaštite ljudskog naslijeđa i interpretacije i prijenosa njegovih poruka" (I. Maroević, 1988.), iako danas u svjetskoj muzeološkoj javnosti još nije konsenzusom prihvaćena ni jedna od njih (T. Šola, 1984.). Zanimarimo li klasični dio definicije koji govori o muzejskoj djelatnosti i o odnosu te djelatnosti prema zaštiti i interpretaciji ljudske baštine, izuzetno su važni oni dijelovi definicije koji se osvrću na muzealnost i na interpretaciju i prijenos poruka što ih čuvaju predmeti koji se nalaze u muzejima. Nije na odmet ponoviti da je muzealnost svojstvo predmeta koje se utvrđuje muzeološkim istraživanjem, da izdvajanjem iz okoline u kojoj je živio i prijenosom u muzej, u muzealnoj stvarnosti postaje dokumentom one stvarnosti iz koje je izdvojen. Muzejskim predmetom de facto možemo zvati samo predmete koji imaju te osobine (Z. Z. Stransky, 1970., I. Maroević, 1984.).

Muzejski predmet tako postaje temeljni motiv za izučavanje njegove muzealnosti tj. njegovih svojstava, po kojima on može postati nosiocem neke poruke u institucionaliziranome muzeju ili negdje drugdje, postaje predmetom bavljenja muzeologije. "Time se u prvi plan istraživanja i znanstvenog interesa stavljaju dokumentacijski, komunikacijski i informacijski slojevi koji žive unutar predmeta materijalnog svijeta koji nas okružuje, pa i unutar onih disciplina koje se bave istraživanjem muzejskih predmeta. Time se muzeologija bitno luči od temeljnih znanstvenih disciplina kao što su povijest umjetnosti, povijest, etnologija, arheologija, prirodne ili tehničke znanosti. Aspekt stvaranja, tumačenja i prijenosa poruka prvenstveno čovjekove baštine postaje važnije od izučavanja organizacijskih ili teorijskih pitanja funkcioniranja jedne institucionalizirane djelatnosti" (I. Maroević, 1988.).

Prije nego što rezimiramo osnovne pretpostavke i elemente izučavanja muzejskog predmeta, pokušajmo vrlo kratko iznijeti definicije pojedinih temeljnih znanstvenih disciplina kako bismo uspostavili relaciju prema muzeologiji. Iako bi se o izboru definicija moglo diskutirati, pokušao sam dati najopćenitije definicije pojedinih disciplina ili njihovih područja

interesa, kakve nalazimo u leksikografskim priručnicima.

"Arheologija je znanost koja na osnovi spomenika nadenih u zemlji ili na njezinoj površini, odnosno sistematski iskopanih određenim metodama, tumači i rekonstruira život i kulturu ljudi u davnoj prošlosti" (ELU 1, 1959.).

"Etnologija je znanost o kulturama i njihovim nosiocima (plemenima, narodima) cijeloga svijeta, o razvoju kulture uopće i pojedinih njezinih elemenata - materijalnih, duhovnih i socijalnih - i to do granica više civilizacije (tehnocivilizacije)" (ELU 2, 1959.).

"Historija u znanstvenom smislu je organizirani i metodički rad na subjektivnom odrazu objektivnog razvoja u našoj svijesti, znanost o razvoju ljudskog društva u prošlosti, koja otkriva zakone tog razvitka i otkriva historiju metoda historijskog istraživanja" (ELZ 3, 1967.).

"Znanost o umjetnosti je znanost o tome na koji su način i zašto nastajali i nastaju, kako su oblikovani, zbog čega ih se cijeni i zbog čega ih se cijeni, što su značili i kako su djelovali predmeti, koji su bili i jesu uzrokom doživljaja... Ljudske tvorevine koje nazivamo umjetničkim djelima... a koja izazivaju u ljudima uzbuđenje, nečemu ih uče i pružaju im zadovoljstvo" (J. Bialostocki, 1986.).

"Priroda je svukupnost materijalnog svijeta, čitav kozmos i sila koje u njemu djeluju. Iz aspekta čovjeka priroda je svijet koji opažamo osjetilima" (ELZ 5, 1969.).

"Tehnika je skup svih sredstava za rad i svih radnih procesa kojima se čovjek služi u proizvodnji. Tehnika predstavlja materijalno utjelovljenje znanja i umijeća, koje je ljudsko društvo skupilo u mnogostoljetnoj borbi za ovladavanje prirodnim silama" (ELZ 6, 1969.).

Ovaj rezime temeljnih znanstvenih disciplina koje se u svojem istraživačkom radu bave i predmetima koji se čuvaju u muzejima ukazuje na onaj aspekt interesa za muzejske predmete koji možemo klasificirati kao znanstveni interes. Interes pomoću kojega će se izučavanjem predmeta doći do nekih novih znanstvenih spoznaja, gdje će ti predmeti biti dokazima tih znanstvenih spoznaja.

Po tome sudeći, muzejski je predmet temelj muzeologije, dok je taj isti predmet za ostale znanstvene discipline samo jedan od elemenata njihova znanstvenog interesa. Muzejski predmet možemo analizirati poput znaka i, prenijevši osnovne odrednice znaka (nosilac oznake, oznaka, označeno) na muzejski predmet, istovremeno govoriti o tri njegova sastavna dijela koja ga identificiraju To su materijal, oblik i značenje. Upravo jedinstvo tih triju elemenata, kod čega značenje određuje muzealnost, čini predmet muzejskim predmetom. Materijal je zadan i njega utvrđujemo u određenom istraživačkom postupku. Oblik, iako je promjenljiva veličina, još je dovoljno čvrst da se pomoću njega može komunicirati određena poruka, dok bi značenje bila ona promjenljiva veličina koju konstantno otkrivamo i uz koju većemo onu osnovnu osobinu muzejskog predmeta, a to je muzealnost (I. Maroević, 1984.).

Zbog složenosti značenja muzejskog predmeta možemo utvrditi da je ispreplitanje muzeologije i temeljne znanstvene discipline u istraživanju muzejskog predmeta motivirano formuliranjem znanja. "Znanje je fizička supstancija organizirana tako da može prenositi neki sadržaj u informacijskom procesu" (M. Tudman, 1986.). To znanje povezuje muzeologiju i temeljnu znanstvenu disciplinu. Tako da možemo reći da je znanje koje se stvara u muzejima simbolički proizvod muzeologije i temeljne znanstvene discipline (I. Maroević, 1990.).

Ako znanje i potrebu za znanjem shvatimo kao poticaj združivanja više znanstvenih disciplina, tada možemo u analitici ići i dalje i reći da je mišljenje primarni proces i stvaralac znanja, a da ga strukturiraju sljedeće funkcije: spoznajna, komunikacijska, informacijska i funkcija pamćenja (M. Tudman, 1990.). Pokušamo li analizirati te funkcije s aspekta odnosa

muzeologije i temeljne znanstvene discipline, vidjet ćemo da se spoznajna funkcija usmjerava prema imenovanju i poimanju predmeta, što zapravo znači da se uključuje u formiranje zbirnog fonda, određujući značenje pojedinih predmeta unutar tog fonda. Komunikacijska funkcija se bavi diseminacijom i distribucijom znanja i ona se u muzejima u pravilu obavlja na izložbama koje uvijek u sebi nose imperativ sadašnjeg vremena: izložba se uvijek zbiva u sadašnjosti, pa se ona može na stanoviti način smatrati oblikom iskaza znanja, koje je akumulirano i stečeno u muzejima. Informacijska funkcija se usmjerava prema organizaciji i selekciji znanja. Ona uglavnom ide na denotativne elemente u okvirima muzejskih predmeta: ona akumulira cjelokupno znanje koje je u muzeju stvoreno i koje je sakupljeno u muzejskim predmetima i taj oblik funkcije možemo interpretirati kao prikaz znanja. I napokon, funkcija pamćenja se očituje u zaštiti i pohrani svih tih elemenata znanja, što se manifestira kroz stabilnost materijala i oblika. Naravno, zaštita i pohrana naročito se očituje u čuvanju svih osobina muzejskog predmeta, kao i cjelokupne dokumentacije zabilježenih osobina (I. Maroević, 1990.).

U svakoj od navedenih funkcija mišljenja, u obradi muzejskog materijala ravnopravno sudjeluju muzeologija i temeljna znanstvena disciplina, ali u svakoj od tih funkcija u različitom omjeru.

Kako će muzeologija razvijati oblike znanja koje stvara i kojima se služi? Jedno je formatizirano znanje iz dokumentacije koja se nalazi i čuva u muzejskim predmetima ili koja se izrađuje na temelju obrade muzejskih predmeta, a drugo pak kontekstualizirano znanje, koje će se formulirati na izložbama ili u drugim oblicima muzealne stvarnosti, u depoima, studijskim depoima, kontaktima među predmetima, koji jedino u muzealnoj realnosti mogu stajati jedan pokraj drugoga. Odnos formatiziranog i kontekstualiziranog znanja može se postići zahvaljujući upravo muzeologiji kao disciplini koja je u procesu selekcije zbog određenih osobina odabrala predmete, izdvojila ih u muzej i tada ih izučavala kao elemente koji će sudjelovati u određenim komunikacijskim procesima. Temeljna pak znanstvena disciplina prvenstveno stvara formatizirano znanje, njime se koristi i pokušava ga na izložbama ili u publikacijama interpretirati kao dio općeg znanja, ne izvlačeći posebne zaključke iz konteksta koji se stvara na izložbama kao središnjem obliku muzejske komunikacije (I. Maroević, 1990.).

“U tom se kontekstu temeljne znanstvene discipline u odnosu na muzejski zbirni fond bave prvenstveno otkrivanjem i formuliranjem selektivnih znanstvenih informacija, znači da primjenjuju analitički pristup, proučavaju pojavnost i materijalnost predmeta i njegove značajke, temeljni znanstveni sadržaj predmeta. Unose i primjenjuju metodologiju pomoću koje se unapređuje sposobnost čitanja jezika materijala i oblika predmeta. Izrazito pridonose znanstvenoj valorizaciji, postupku selekcije pojedinih predmeta, no suviše su ograničene vlastitim područjem djelovanja, jer im je predmet, pa bio on i muzejski primjerak, predmet proučavanja. One se ne bave socijalnom strukturom predmeta, sekundarnim informacijama, različitim slojevima humanih i vrijednosnih dimenzija i relacijama među predmetima, osim ukoliko to u vlastitim sintetičkim naporima ne čine na apstraktnom planu, koristeći se predmetom kao sredstvom pomoću kojega dokazuju određene zakonitosti kretanja. Međutim, tu su već veoma blizu muzeološkom pristupu u jednom njegovom segmentu. Drugim riječima, temeljna znanstvena disciplina se ne bavi izučavanjem onih muzealnih karakteristika predmeta koje se nalaze u različitim slojevima unutar i oko predmeta i koje čine sponu tog predmeta s drugim oblicima i manifestacijama ljudskog djelovanja, ili pak s drugim temeljnim znanstvenim disciplinama, kao ni načinima i sredstvima pomoću kojih se kombinacijom ili međusobnim utjecajem i djelovanjem predmeta stvaraju novi sadržaji ili znanstveni sklopovi. One će tek obratiti pozornost na

rezultate takvih novih sklopova” (I. Maroević, 1986.).

Muzeologija pak kao znanstvena disciplina “komplementarna je temeljnoj znanstvenoj disciplini utoliko što kroz informacijski i dokumentacijski pristup daje i inicira niz integrativnih poticaja. Potiče interdisciplinarnost i istražuje stratigrafiju poruke. Kroz različite interpretacije stimulira provođenje retroaktivnih verifikacija određenih znanstvenih pretpostavki. Istražuje i potiče sve oblike društvene primjenjivosti definiranih poruka. Naglašava društveno značenje. Bavi se unapređivanjem čuvanja, održavanja, proučavanja i izlaganja muzejskih predmeta kao nosilaca poruke i informacija. Inzistira na sigurnosti materijaliteta pojedinih muzejskih ili drugih predmeta smatrajući predmete nepresušnim izvorom autentičnih informacija. U procesu selekcije unosi dokumentacijski muzeološke faktore kao dopunu znanstvenim faktorima temeljne znanstvene discipline” (I. Maroević, 1986.). Prema tome temeljna znanstvena disciplina stvara znanstvene selektivne informacije i konkretizira analitičku znanstvenu poruku, dok muzeologija pretpostavlja kulturne strukturne informacije i konkretizira sintetičku komunikacijsko-informacijsku poruku.

Znanje kao proizvod muzeologije nije više samo prikaz stvarnosti već način čuvanja i fiksiranja stvarnosti. Iskustvo čovjeka postaje posredno posredstvom informacije i predmeta (M. Tudman, 1990.). Iako se svaka znanstvena disciplina bavi fenomenima prikaza i iskaza znanja, muzeologija isto tako sudjeluje u iskazu i prikazu znanja, i to iskazu kao komunikacijskom i prikazu kao informacijskom procesu. Već smo ranije utvrdili i pokušali determinirati vremenske komponente iskaza i prikaza znanja, s time da smo iskaz znanja vezali uza sadašnjost, a prikaz znanja uz akumuliranje znanja do sadašnjosti s time da možemo zaključiti da prikaz znanja uvijek slijedi nakon iskaza, ali akumulira sve ranije iskaze znanja, može se poistovjetiti s iskazom, ali mu ne može prethoditi. Tako je iskaz znanja i u muzeologiji uvijek u vremenu sadašnjem i pomiče se sa svakim muzejskim činom, svakom izložbom, svakim kontaktom s predmetima. Prikaz slijedi neke ranije iskaze i s njima dolazi do vremena sadašnjeg.

Ako je to jasno, tada možemo reći da je prikaz znanja kao širi pojam, koji akumulira ono znanje koje se steklo bilo u muzeju bilo u činu aktivnosti bilo koje znanstvene discipline, rezultat simboličke djelatnosti muzeologije i temeljne znanstvene discipline. Tu smo na stanoviti način prikaz znanja poistovjetili sa samim znanjem, jer se taj rezultat međuodnosa muzeologije i temeljne znanstvene discipline određuje odnosom susljednosti simboličkog sustava prema sustavu simboličkih objekata. U tom odnosu susljednosti, simbolički sustav predstavlja jezik predmeta, zbirni fond, norme značenja, znači sve ono što objedinjuje neke od osobina predmeta, prema sustavu simboličkih objekata što ga čine predmeti svojim materijalom, oblikom i značenjem, znači sa svim onim što možemo u njima pročitati.

Upravo u razmatranju odnosa susljednosti između sustava i objekata moramo uzeti u obzir i fenomen vremena. Protok vremena se može definirati aktualizacijom, ako protječe od sustava prema objektu, tj. ako ide od općenitog prema pojedinačnome ili referativnošću (nasljeđivanjem) ako kreće od objekata prema sustavu (M. Tudman, 1990.). Razlika između muzeologije i temeljne znanstvene discipline, iako i tu ima preklapanja, jest u tome što se smjer od predmeta, dakle od objekata, prema sustavu često poistovjećuje s djelatnošću temeljne znanstvene discipline, znači nosi oznaku referativnosti, dok se aktualizacija gotovo uvijek očituje u muzeološkoj aktivnosti jer ona, uspostavljajući neke osnovne norme, polazi od normi muzealnosti prema aktualizaciji tih normi u pojedinačnim predmetima. Međutim za iščitavanje jezika predmeta, za utvrđivanje zbirnih fondova, znači za cjelokupno formuliranje simboličkih sustava ne može se nikako izbjeći odgovornost

temeljne znanstvene discipline.

Upravo s ovim već smo se sasvim približili fenomenu vremena.

Uspostavimo li relaciju muzeologije prema fenomenu vremena, tada možemo reći da se muzeologija kreće u okvirima informacijskog vremena u kojmu je dopušteno razdvajanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Upravo ta mogućnost da se osobine predmeta sagledavaju u prošlosti, da ih se aktualizira i kontekstualizira u sadašnjosti i da se omogućava njihovo kontekstualiziranje i neko drugo aktualiziranje u budućnosti, daje muzeologiji onaj presudni element različitosti u odnosu na temeljnu znanstvenu disciplinu, iako ne možemo odrediti mogućnost da i temeljna znanstvena disciplina, ali u okviru vlastitog odnosa prema sustavu predmeta, upotrijebi i istraži informacijsko vrijeme.

Međutim, ako pogledamo raspone koje nam nudi sustav vremena (M. Tudman, 1990.), tada možemo vidjeti da će se muzeologija kretati i baviti još nizom drugih vremena. Tako će se baviti fizičkim ili kronološkim vremenom, jer će aktualizirati i izučavati predmete u odnosu na njihovu starost; bavit će se promjenama koje na predmetima ostavlja protok fizičkog vremena uslijed djelovanja vanjskih faktora. Međutim, vrlo će velik dio svog interesa usmjeriti prema društvenom vremenu, procesu određivanja fenomena značenja ili muzealnosti, jer će u različitim društvenim vremenima utvrđivati različiti stupanj društvene vrijednosti pojedinih predmeta. Utvrđivat će elemente društvene istrošenosti i pokušavati te elemente uključivati u valorizaciju pojedinog predmeta. Ona će se baviti i komunikacijskim vremenom. To je vrijeme kontakta s predmetom. Komunikacijsko vrijeme u muzeju bit će naročito zanimljivo jer će to biti vrijeme dostupnosti predmeta za komunikaciju.

Komunikacijsko vrijeme muzejskog predmeta omogućit će i temeljnoj znanstvenoj disciplini češći i brži kontakt s predmetom, i to u dodiru sa samim materijalnim predmetom, a ne samo posredstvom dokumentacije o predmetu. Dokumentacijsko pak vrijeme jest ono vrijeme u kojem je predmet dostupan kao dokument. Razlika između dokumentacijskog i komunikacijskog vremena je u tome što se komunikacijsko vrijeme uvijek veće uzima stanovitu formu poruke, dok se dokumentacijsko vrijeme veće uzima neposredni kontakt, kada se muzejski predmet može konzultirati kao dokument. Što se tiče užeg informacijskog vremena ili vremena pretraživanja, tu i muzeologiji i temeljnim znanstvenim disciplinama pomažu informacijske tehnike, koje danas omogućuju mnogo brži pristup predmetima nego što je to bilo u prošlosti. Napokon, muzeologija se kreće i u povijesnom vremenu, jer istražuje povijest objekata i jer joj je izuzetno važno da posjeduje one informacije koje je povijesni protok vremena, dakle vremena događanja, ili spoj fizičkog i društvenog vremena ostavio u životu muzejskog predmeta (I. Maroević, 1990.).

I napokon, dolazimo do razlikovanja identiteta predmeta, što je muzeologiji izuzetno važno, a što se u temeljnim znanstvenim disciplinama ne uzima toliko u obzir. Osnove identiteta formulirao je Peter van Mensch razlikujući tri identiteta muzejskih predmeta: idejni, stvarni i zbiljski (P. van Mensch, 1988.). S obzirom na materijalnost predmeta koji proučavamo, idejni identitet možemo u nekim situacijama zanemariti i uzeti u obzir samo stvarni identitet ili identitet predmeta u trenutku njegova nastanka i zbiljski identitet predmeta u trenutku našega kontakta s njim. Mogli bismo uvesti i pojam povijesnog identiteta ili identiteta trajanja, koji bi obuhvatili ne samo identitet predmeta u trenutku nastanka ili našeg susreta s predmetom, nego onaj identitet koji se formulira između nastanka i kontakta s predmetom, koji je vidljiv u razlikama tih dvaju identiteta. Pokušamo li identitete određivati vremenski, tada ćemo vidjeti da će se stvarni identitet tretirati u linearnom ili fizičkom vremenu, aktualni ili zbiljski u komunikacijskom i dokumentacijskom vremenu, a povijesni identitet u povijesnom i dijelom u društvenom vremenu.

Muzeologija ima tu sreću da izučava sva tri ili četiri identiteta jednakomjerno, jer su svi oni važni za identifikaciju muzealnosti predmeta. Međutim, temeljne se znanstvene discipline najčešće bave stvarnim identitetom, teže ga poistovjetiti sa zbiljskim i povijesnim identitetom. Ne može se u potpunosti izjednačiti sve temeljne znanstvene discipline u odnosu prema identitetima predmeta. Tako će povijest umjetnosti težiti zanemarivanju zbiljskog identiteta, a dijelom i povijesnog u želji da se bavi stvarnim identitetom koji bi trebao biti blizak onom idejnom ili će težiti eliminirati sve one elemente koji su pridodani umjetničkom djelu i pokušat će se baviti njim samim, a tada je to djelo u trenutku nastanka. Arheologija uvijek istražuje i dokumentira fazu zbiljskog identiteta, teži rekonstruirati stvarni identitet, bez obzira na to što ga ponekad mijša s idejnim i uspostavlja neke nove relacije među identitetima. Etnologija pravi drugačiju ljestvicu odnosa, dok prirodne i tehničke znanosti uspostavljaju određene relacije između stvarnog i zbiljskog identiteta pokušavajući ih identificirati. Osobito je to prisutno u prirodnim znanostima i njihovu odnosu prema prirodoslovnim muzejima, gdje se razlika između zbiljskog i stvarnog identiteta polako gubi prihvatimo li činjenicu da u muzejima, barem što se tiče živih bića, pohranjujemo i izlažemo elemente njihove materijalnosti i da time ne mijenjamo karakter identiteta (međutim, i suprotna je teza moguća). Gdje su sličnosti, a gdje razlike? Sličnosti su u tome što je "muzejski predmet sa svim svojim fizičkim i nematerijalnim kvalitetama upravo idealna spona između muzeologije i ostalih znanstvenih disciplina. Mnogoznačnost muzejskih predmeta potiče na integrativniji pristup, kojim se, s jedne strane, proširuje interes za sve oblike pojavnosti muzejskog predmeta, a s druge strane, za sve mogućnosti tumačenja i iskazivanja njegova značenja. U cjelini se time pridonosi integrativnosti cjelokupnoga humanog pristupa predmetu, čime ga se na stanoviti način isključuje i izdvaja iz ekskluzivnosti značenja i važnosti samo unutar jedne od temeljnih znanstvenih disciplina. Stoga značenje muzejskog predmeta kao dokumenta stvarnosti unosi novu dimenziju u cjelokupan analitički i sintetički postupak proučavanja stvarnosti" (I. Maroević, 1986.). Razlike su u tome što muzeologija širi svoj interes s predmeta na kontekst, ambijent i zbivanje, iako muzejski predmet i dalje ostaje predmetom njezina izučavanja ali sada u sasvim drugom kontekstu nego što ga predmet ima u izučavanju neke druge temeljne znanstvene discipline (kontekst kojim se bave temeljne znanstvene discipline nužno je različit od muzeološkoga, jer ne uzima u obzir komunikacijsku komponentu). Integracijom njihovih pristupa nestaju nasliedene barijere između predmeta. Muzeologija će i dalje istraživati i komunicirati značenja, utvrđivati poruke i komunikacijske formate predmeta, ona će i dalje u svoj rad uključivati temeljne znanstvene discipline i rezultate njihovih istraživanja, ali će u jednom, i to u svom informacijskom i komunikacijskom segmentu, biti na drugačijoj razini nego što je razina temeljne znanstvene discipline. Ona se neće samo pitati što je što, nego kako to što imamo i što smo sakupili komunicirati pojedincu, grupama i društvu, sa svim slojevima značenja. U tom smislu muzeologija može premašiti čak i okvire muzeja, jer ako se bavi izučavanjem opredmećenoga društvenog pamćenja, nije nužno da se veće uz formu klasičnog muzeja, pa čak ni uz formu klasičnog predmeta i u tome su i određene perspektive muzeologije kao discipline (I. Maroević, 1989.).

Primljeno: 5. 5. 1992.

Literatura:

1. Jan Bialostocki: "Povijest umjetnosti i humanističke znanosti", Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1986.
2. Enciklopedija leksikografskog zavoda, 1-6, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1967.-69.

3. Enciklopedija likovnih umjetnosti, 1-4, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1959.-60.
4. Likovna enciklopedija Jugoslavije, 1-2, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1984.-87.
5. Ivo Maroević: "Predmet muzeologije u okviru teorijske jezgre informacijskih znanosti", *Informatica Museologica*, 1-3 (67-69), 1984., str. 3.-5.
6. Ivo Maroević: "Muzeologija kao dio informacijskih znanosti" u: Zbornik 10. kongresa Saveza društava muzejskih radnika Jugoslavije, 1984., str. 93.-96.
7. Ivo Maroević: "Muzejski predmet kao spona između muzeologije i temeljne znanstvene discipline", *Informatologija Jugoslavica*, 18(1-2), 1986., str. 27.-33.
8. Ivo Maroević: "Što je u stvari muzeologija? Muzeologija", *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1/2 (XXXVII), 1988., str. 27.-28.
9. Ivo Maroević: "Muzej i muzeologija", *Stvaranje*, Cctinje, 7, 1989., str. 744.-746.
10. Ivo Maroević: "Muzejski predmet kao izvor znanja", u: "Informacijske znanosti i znanje", Zavod za informacijske studije, Zagreb, 1990., str. 155.-163.
11. Ivo Maroević: "Muzejska izložba iskaz i prikaz znanja", *Savjetovanje Tuheljske Toplice*, listopad 1990.
12. Peter van Mensch: "Strukturalni pristup muzeologiji", *Informatica Museologica*, 1-2, 1988., str. 99.-103.
13. Zbynek Z. Stransky: "Pojam muzeologije", *Muzeologija* 8, 1970., str. 40.-73.
14. Tomislav Šola: "Prilog mogućoj definiciji muzeologije", *Informatica Museologica*, 1-3(67-69), 1984., str. 8.-10.
15. Miroslav Tudman: "Struktura kulturne informacije", *Zavod za kulturu Hrvatske*, Zagreb, 1983.
16. Miroslav Tudman: "Teorija informacijske znanosti", *Informator*, Zagreb, 1986.
17. Miroslav Tudman: "Obavijest i znanje", *Zavod za informacijske studije*, Zagreb, 1990.

* Ovo je tekst što ga je autor kao predavanje održao na Muzeoforumu u Ljubljani, u svibnju 1991. godine.

SUMMARY

Role of Museology and its Relation to Fundamental Sciences

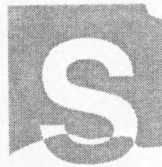
by Ivo Maroević

The author opens his discourse by the definition of museology as "a discipline of information sciences which studies museality through museum objects, museum activities and the relations between museum theory and practice, with the aim to protect human heritage and interpret and transmit present its messages". The fundamental scientific disciplines: archaeology, ethnology, history, art science and natural and technical sciences, which study the objects preserved by museums are also defined. The knowledge accumulated in museums is a symbolic product of museology and of the fundamental sciences. An exhibition is the statement of the knowledge accumulated in the museum. The knowledge which is the product of museology is not only a presentation of reality, but also the way of its preservation and fixation. The author reflects upon the characteristics of and the differences between museology and fundamental sciences. Museology studies all three identities of an object: conceptual, factual and actual, while the fundamental sciences are concerned only with the object's actual identity.

STROSSMAYEROVA GALERIJA HAZU - DONACIJE I DONATORI

Miroslav Gašparović

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
Zagreb

Strossmayerova galerija nastala je, kao i mnoge druge slične institucije s kraja 19. stoljeća kao rezultat odlučnosti i napora prvenstveno jedne osobe, u našem slučaju dakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera, koji je svojom djelatnošću uspostavio temelje suvremene hrvatske kulture. Od mnogih područja njegova djelovanja Strossmayerova galerija najvećim dijelom nosi do danas pečat njegove osobnosti, kako zato što je još uvijek velik broj slika Strossmayerove donacije uključen u stalni postav tako i zbog toga jer je on kao neosporno prvi i najveći donator galerije uspostavio do tada u nas malo poznatu instituciju donatorstva na kojoj gotovo isključivo opstoji Strossmayerova galerija do danas ujedno utvrđujući cjelokupan mileuu (danas bismo rekli design) galerijskog postojanja, okoliša i rada. Kao što ćemo to vidjeti iz članka, odjeci te grandsejnerske geste osjećaju se, usprkos svemu, do danas i gotovo 95 posto fundusa galerije prikupljeno je poklonima gradana ponukanih domoljubljem i Strossmayerovim primjerom.

1. Veličanstveni poklon J. J. Strossmayera 1883.-1884.

Pisati o donacijama Strossmayerovoj galeriji znači pisati povijest ove galerije. Opće je poznato da je ona nastala kao rezultat veličanstvenog poklona dakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Ovaj poklon obuhvaća 285 umjetničkih predmeta, najvećim dijelom slika s pretežno sakralnim temama, različitih nacionalnih škola. Najveći je broj talijanskih autora, a samo nekoliko ih je bilo francuskih, njemačkih ili nizozemskih (ako se izuzmu slike nazarenaca i Overbecka). Budući da je nakana koja je ponukala Strossmayera na ovaj grandiozni čin bila širenje kulture, znanja i omogućavanje boljeg obrazovanja hrvatskoj mladeži, on je u svoju zbirku uključio i veći broj kopija značajnih slika, posebno Raffaellovih, čime je želio približiti velika slikarska ostvarenja i opus renesansnih umjetnika hrvatskoj publici. Od momenta otvaranja zbirke za javnost, službeno i vrlo svečano to je bilo 9. studenoga 1884., započinjé rad na tim slikama koji nije ni do danas u potpunosti dovršen. Strossmayerova donacija ostala je i do danas kvalitativna i kvantitativna kičma, okosnica galerije. U današnjem postavu galerije ona čini oko 45 posto izloženih djela, a među njima su mnoge najznačajnije slike koje galerija posjeduje, na primjer "Stigmatizacija sv. Franje Asiškog i smrt sv. Petra mučnika" Fra Angelica, bjelokosni diptih iz X. stoljeća, Carpacciiov "Sv. Sebastian", Veronescova "Žena Zabeđjeva i Krist" itd. Ova zbirka nastaje u periodu od 1850., Strossmayerova ustoličenja za dakovačkog biskupa, do 1884., kada je galerija otvorena. Biskup je i kasnije poklanjao znatnu pažnju galeriji i povremenom pribavljanju umjetnina. Početni Strossmayerov motiv za sakupljanje bio je ukrašavanje biskupskog dvora u Đakovu, a tek tijekom vremena ta se ideja razvila i usmjerila na ostvarivanje veličanstvene zbirke koja će, u skladu s njegovim svjetonazorom, biti poticaj nacionalnom osvješćivanju podizanjem obrazovnog nivoa i kulture, koja će tako postati jezgra i rasadište